

## Orlando Figes hade fel om den ryska revolutionen av Chris Nineham

(Översatt från *Counterfire*, 21 februari 2017<sup>1</sup>)

I år är det 100 år sedan Oktoberrevolutionen. Från borgerligt håll gör man sitt bästa för att nedvärdera densamma. Ett huvudargument är att bolsjevikernas maktövertagande inte var en ”revolution” utan en ”kupp”, en insikt som fick stor spridning först efter att Sovjetunionen bröt samman kring 1990, och som sedan dess upprepats i oändlighet.

För att ge kampanjen mot Oktoberrevolutionen viss trovärdighet mobiliserar borgerliga media anti-kommunistiska historiker. Ett exempel på detta är när brittiska BBC 21 februari 2017 bjöd in den kända historikern Orlando Figes till en debatt om vad som utmärker en revolution i TV-programmet *Newsnight*. Nedan synar Chris Nineham fem felaktiga påståenden som Figes framförde i programmet, och som är typiska för moderna borgerliga historiker – detta gäller även svenska sådana, vilket vi nog lär få erfara under innevarande år.



Figes i BBC-programmet *Newsnight*

En intressant detalj i sammanhanget är att när Figes i slutet av 1996 (OBS) anklagades för att betrakta Oktoberrevolutionen som en kupp, då *nekade* han till detta och sade att han betecknat ”Oktober som ett ’uppror’”.<sup>2</sup> Sedan dess har han svängt. Han är inte ensam om det: Det som före 1990 var en ytterst ovanlig hållning – att betrakta maktövertagandet i Oktober som en ren kupp – är idag dominerande bland borgerliga historiker, även bland sådana som tidigare stod för en annan uppfattning. Det är inte nya fakta som har lett fram till detta, utan ett annat politiskt klimat!

<sup>1</sup> Originalartikeln: <http://www.counterfire.org/articles/opinion/18788-5-things-orlando-figes-got-wrong-about-the-russian-revolution-on-bbc-newsnight>

<sup>2</sup> Se meningsutbytet i *London Review of Books* i slutet av 1996, med anledning av Eric Hobsbawms recension av Figes bok *A People's Tragedy: The Russian Revolution 1891-1924*: [Ut ur den Stora Mörka Valfisken](#)

## Fakta

*Orlando Figes* (född 1959) är en brittisk historiker och författare som specialiserat sig på Sovjetunionen. Hans mest kända arbete är *A People's Tragedy: Russian Revolution 1891–1924* (1996) som fått mycket positiva recensioner, både innehållsmässigt och som ett litterärt verk.<sup>3</sup> Denna bok finns dock inte översatt till svenska, vilket däremot tre av hans senare böcker gör, den mest kända är *De som viskade: tystnad och terror i Stalins Sovjet* (2009)<sup>4</sup>.

De flesta bedömare, även från vänsterhåll, har tidigare varit överens om att Figes gett en inträngande och nyansrik bild av olika aspekter av revolutionen och livet i Sovjetunionen. Hyllningskören har dock blivit svagare med tiden, efter att han ertappats med att manipulera citat och fakta, missbruka källor m m. Men det allra värsta var att det avslöjades att Figes 2010, under *falskt namn*, på internetbaserade Amazons webbplats (världens största bokhandel), skarpt kritiserat böcker av andra historiker (bl a Robert Service), bl a för vårdslöshet med historiska fakta, samtidigt som han framhöll sina egna arbetens företräden. Denna skandal bidrog mycket till att hans anseende som historiker blev skamfilat och ifrågasatt (Figes tvingades till slut betala skadestånd för detta).

Efter dessa händelser verkar det som om Figes prioriterat att komma tillbaka i rampljuset igen, genom att sluta upp in i den mer vulgära borgerliga revolutionsfientliga kören. När Figes numera försöker sammanfatta och värdera den ryska revolutionen, då spårar han ur. Den grovhuggne demagogen tar över och alla vetenskapliga hänsyn kastas överbord, vilket han också visat prov på vid muntliga debatter med/mot marxister i Storbritannien under senare år.<sup>5</sup> Detta har givetvis ökat hans popularitet bland borgerliga opinionsbildare och media.

## 1. Revolutioner leder till att demagoger tar över

De stora borgerliga revolutionerna drev på demokratiseringen. De störtade tyranniska regimer och utländska makter som Karl I i Storbritannien, Ludvig XVI i Frankrike och briterernas välde i de nordamerikanska kolonierna. För första gången i historien sattes folkviljan i centrum för hur samhället skulle styras och makten överfördes till valda församlingar och parlament. Att den mest radikala flygeln inom de borgerliga revolutionerna led nederlag bromsade ofta upp övergången till folklig suveränitet. Men genom att bryta de feodala jordägarnas och de absoluta monarkiernas makt spelade de en viktig roll för att bana väg för parlamentarisk demokrati.

Oktoberrevolutionen i Ryssland, då arbetare, bönder och soldater, tog makten genom sina egna institutioner, arbetarråden eller sovjeterna, innebar en höjdpunkt i kampen för demokrati dittills. Delegater till arbetarråden valdes direkt på arbetsplatser, i samhällen och regementen. Delegaterna var vanligt folk och deras mandat kunde återkallas direkt. Det var på grund av att revolutionen blev isolerad och kvävd av utländska arméer som stödde jordägare och kapitalister i Ryssland som det skapades förutsättningar för att Stalin kunde krossa revolutionen.

## 2. Den revolution vi borde fira är Februari 1917, inte Oktober

Februarirevolutionen är verkligen något att fira. Det var ett folkligt uppror mot den avskydde tsaren och hans regim, som lett ut Ryssland i första världskrigets blodbad då hundratusentals dödats, och som härskade i ett land där förtvivlad fattigdom och ibland svält rådde. Det ledde

<sup>3</sup> Se Benny Andersson: [Vit och röd terror](#) och Erik Hobsbawm: [Ut ur den Stora Mörka Valfisken](#)

<sup>4</sup> Se P-O Mattsons [Recension av boken De som viskade av Orlando Figes](#).

<sup>5</sup> Se t ex debatten (på YouTube): [Russian Revolution: Triumph or Tragedy – Alan Woods vs. Orlando Figes](#). F ö är detta första gången (mig veterligen) – mötet hölls 2013 – som Orlando Figes betonar att Oktober-upproret var en ”kupp”.

till att arbetar- och soldatråd, som uppstått under den första revolutionen 1905, växte fram på nytt. Deras återkomst berodde på en bred revolutionär rörelse och till en början utgjorde bolsjevikerna en minoritet inom dem. Bolsjevikernas inflytande växte genom demokratiska val de närmaste månaderna. Figes försök att ställa Februari mot Oktober är ologiskt eftersom den regim som hade uppstått genom Februarirevolutionen var inte livskraftig.

Att få bort tsaren var ett enormt framsteg, men den provisoriska regeringen kunde inte lösa något av de problem som lett fram till Februarirevolutionen. Ryssland fortsatte kriget, den ekonomiska situationen blev inte bättre och högern började organisera sig för att undanröja de begränsade demokratiska landvinningar som Februari lett till. Det var sovjeterna som på ett effektivt sätt mobiliserade mot det kuppöversök som högern iscensatte i augusti 1917. I oktober stod det klart att arbetarna måste ta saken i egna händer för att kunna tackla de problem som Ryssland härjades av. Med Oktoberrevolutionen upphörde Rysslands deltagande i världskriget, det förhatliga ryska imperiet upplöstes och det mest radikala programmet någonsin infördes med absträtt, rätt till skilsmässa, förstatligande av viktiga industrier och omfattande satsning på ett brett utbildningsprogram och barnomsorg.

### **3. Bolsjevikerna ledde en kupp**

Oktoberrevolutionen genomfördes inte av bolsjevikpartiet, utan av sovjeternas revolutionära militärkommitté som företrädare för det arbetande folket. Den inleddes efter det att revolutionärerna fått majoritet i sovjeterna i de stora städerna i Ryssland. Revolutionen var i stort sett fredlig på grund av att den provisoriska regeringen förlorat allt stöd och all trovärdighet. Många arbetare och soldater i huvudstaden Sankt Petersburg hade alltsedan juli 1917 yrkat på uppror. Bolsjevikledarna hade varit emot att ta makten före oktober just därför att de ansåg att revolutionen behövde deltagande och stöd av en majoritet av det arbetande folket.

### **4. Bolsjevikerna har blivit en modell för terrorister**

Detta är ett bisarrt påstående. Bortsett från att Lenin, Trotskij och andra bolsjevikledare hela tiden polemiserat mot terrorism som metod för att uppnå förändring kan revolutionär socialism och terrorism inte vara mer olika. Bolsjevikernas paroll om all makt åt sovjeterna gick ut på att samhället skulle styras av majoriteten, det arbetande folket. Metoden gick ut på en massresning där arbetarna tog kontroll över sina arbetsplatser, bönderna över jorden och soldaterna avsatte sina officerare och styrde sina regementen på demokratiskt vis.

Färre dödades under Oktoberrevolutionen i huvudstaden Sankt Petersburg än i samband med Eisensteins inspelning av den berömda filmen Oktober. Våldet startade när jordägare, generaler och företagsledare 1918 inledde ett kontrarevolutionärt inbördeskrig med stöd av västmakterna.

### **5. Bolsjevikernas plan var att ta makten som minoritet och driva igenom en nationell ekonomisk utveckling**

Detta strider åter mot fakta. Oktoberrevolutionen skulle inte ha varit möjlig utan aktivt stöd av de demokratiska massorganisationer som bildats av de arbetande. Och i stället för att förlita sig på toppstyrd ekonomisk utveckling gjorde bolsjevikerna redan från början det klart att enda sättet för det socialistiska experimentet i Ryssland att överleva var att revolutionen spred sig utomlands, framför allt till den ekonomiska kraftstation som Tyskland utgjorde. Första världskriget hade lett till en revolutionär kris i stora delar av Centraleuropa och delar av södra Europa och Asien. 1918 ledde arbetare och sjömännen en revolution i Tyskland där Kaisern störtades vilket tvingade den härskande klassen och att gå med på fred. Denna revolution skulle utgöra inledningen på flera år av häftig kamp. Varianter av sovjeter uppstod i andra länder, bl a Italien 1919. En radikaliseringsvåg svepte fram från Kina till Storbritannien. Tragiskt nog slutade den revolutionära kampen i Ungern, Italien, Bulgarien, och till sist även Tyskland, med nederlag och det revolutionära uppsvinget bedarrade.

Stalins maktövertagande i Ryssland orsakades av att landet förhärjats av inbördeskrig och den isolering som blev följden av att det revolutionära uppsvinget led nederlag i internationell skala. Stalin tillskansade sig makten genom att avskaffa vad som återstod av sovjetdemokratin och spärra in eller marginalisera majoriteten av dem som lett Oktoberrevolutionen. Det var först då som nationell ekonomisk utveckling blev regimens officiella politik.

Figes är en företrädare för den huvudströmning inom historieskrivningen om revolutionen som inriktar sig på att förneka de landvinningar utan motstycke som revolutionen innebar för vanligt folk, nedvärdera dess djupt demokratiska karaktär och hävda att den stalinistiska diktaturen var ofrånkomlig. Som vanligt kan inte historieskrivning särskiljas från den rådande politiska konjunkturen. Det är bara att vänta sig mer av den varan när årsdagen av revolutionen närmar sig.

Översättning: *Björn Erik Rosin*

Ett utdrag ur den ovan kommenterade TV- debatten (med Figes) finns på YouTube:  
<https://www.youtube.com/watch?v=te-bmY-KVZI>

---

### **Lästips:**

Ernest Mandel: [Oktoberrevolutionen, statskupp eller revolution?](#)

**Recensioner av boken *A Peoples Tragedy. The Russian Revolution 1891-1924***

Eric Hobsbawm: [Ut ur den Stora Mörka Valfisken](#)

Benny Andersson: [Vit och röd terror](#)